

Gränshandel med alkohol under Covid-19

David Sundén, Ek. dr. Lakeville

Bakgrund

Gränshandeln med alkohol mellan Sverige och dess grannländer har till stor del varit begränsad under Covid-19. Detta har påverkat Systembolagets försäljning av alkohol. Storleken på påverkan är starkt beroende av län och länets avstånd till danska respektive norska gränsen.

Sveriges bryggerier och Sprit & Vinleverantörsföreningen har gett Lakeville AB i uppdrag att uppskatta hur mycket av förändringen i Systembolagets försäljning som beror på begränsade möjligheter till gränshandel med alkohol.

Metod

1. Sveriges län delas upp i tre grupper:
 - a) **Norska gränslän.** Län med gräns mot Norge: Västra Götaland, Värmland, Dalarna, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.
 - b) **Danska gränslän.** Län med kort avstånd till Danmark/Tyskland: Skåne, Halland, Kronoberg och Blekinge.
 - c) **Kontrollän.** Övriga län.
2. Försäljningen på Systembolaget delas upp i två perioder om 12 månader:
 - a) **Referensår.** Referensåret mäter försäljningen på Systembolaget före Covid-19 och utgörs av perioden 1 mars 2019 till 28 februari 2020.
 - b) **Covid-19 år.** Covid-19 året mäter försäljningen under perioden när gränshandeln med alkohol till stor del begränsats av att gränserna varit stängda och utgörs av perioden 1 april 2020 till 31 mars 2021.

3. Förändringen i försäljningen mellan de två perioderna beräknas för samtliga län och för de tre länsgrupperna. Resultatet redovisas i figur 1 och tabell 1.
4. Förändringen i försäljning i länen rensas för att få unika läns specifika effekter genom en difference-in difference analys (DiD). De läns specifika effekterna kan i detta fall tolkas som en uppskattning av utebliven svensk och norsk gränshandel av alkohol. En sådan analys genomförs genom att beräkna följande mått:

- a) **Gemensamma effekter på riksnivå.** Förändringen i försäljningen i ett län kan sägas bero av gemensamma effekter som är likartade i samtliga län och oberoende av länets geografiska läge. Exempel är minskad försäljning på serveringar, ökad hemester, samt färre utlandsresor. Samtliga dessa faktorer bör ha medfört en ökad försäljning på Systembolaget. Andra faktorer kan ha begränsat försäljningen.

Denna gemensamma effekt uppskattas som förändringen i alkoholförsäljning i *kontrollänen*, dvs. de län som varken gränsar mot Norge eller är beläget i närheten av den dansk/tyska gränsen.

- b) **Länsspecifika effekter.** Förändringen i försäljningen i de svenska länen utgörs även av läns specifika effekter såsom uteblivna norska inköp av alkohol i de norska gränslänen eller uteblivna svenska inköp av alkohol i Danmark/Tyskland i de danska gränslänen.

Denna effekt beräknas som förändringen i alkoholförsäljning i det specifika länet med avdrag för förändringen i kontrollänen.

Här tolkas den läns specifika effekten som hur försäljningen på Systembolaget förändrats till följd av begränsad gränshandel.

Resultat

Försäljningen av alkohol på Systembolaget mäts i liter ren alkohol per capita 15 år eller äldre.

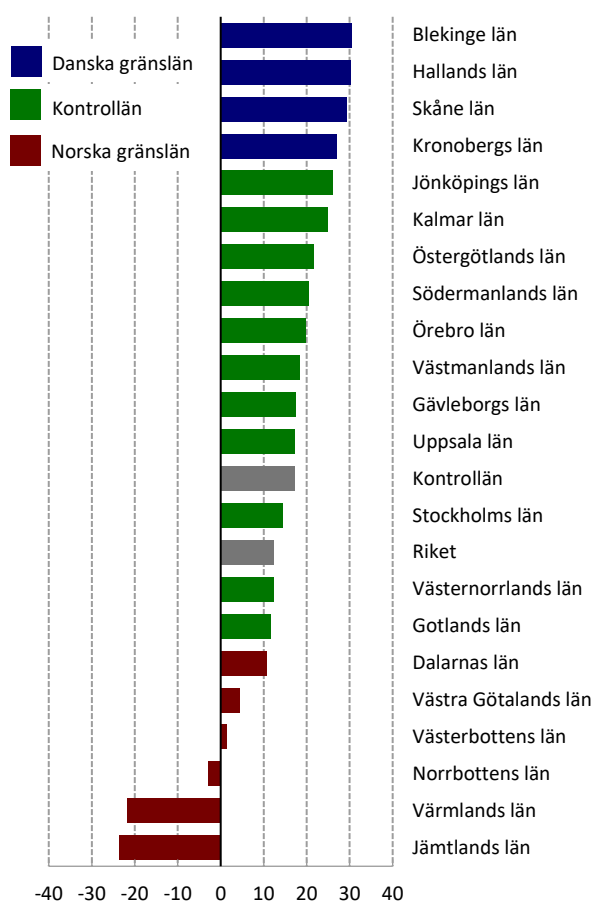
1. **Försäljningsförändringar på Systembolaget.**
 - a) Försäljningen av alkohol på Systembolaget ökade med 12,5 procent under Covid-19.
 - b) Förändringen i försäljningen skiljer sig starkt beroende av län och geografiskt läge. I Jämtland minskade försäljningen med 24 procent. I Skåne ökade försäljningen med 30 procent (se figur 1 och tabell 1).
 - c) I de danska gränslänen ökade försäljningen med 30 procent. I de norska gränslänen minskade försäljningen med 2 procent. I kontrollänen ökade försäljningen med 17 procent.
 - d) För länen i södra Sverige är försäljningsförändringarna starkt beroende av avståndet till Danmark/Tyskland. Ett kortare avstånd är i de flesta fall förknippat med en större ökning i försäljningen på Systembolaget.
2. **Försäljningsförändringar till följd av begränsad gränshandel.** Enligt DiD-analysen har de begränsade möjligheterna till gränshandel påverkat försäljningen på Systembolaget på följande sätt:

- a) Försäljningen av alkohol i de danska gränslänen ökade med 12 procent till följd av begränsade möjligheter för svenskar att handla alkohol i Danmark/Tyskland (se tabell 1).
- b) Försäljningen i de norska gränslänen minskade med 19 procent till följd av begränsade möjligheter för norrmän att handla alkohol i Sverige (se tabell 1).

Förändring i försäljning av alkohol på Systembolaget under Covid-19 efter län

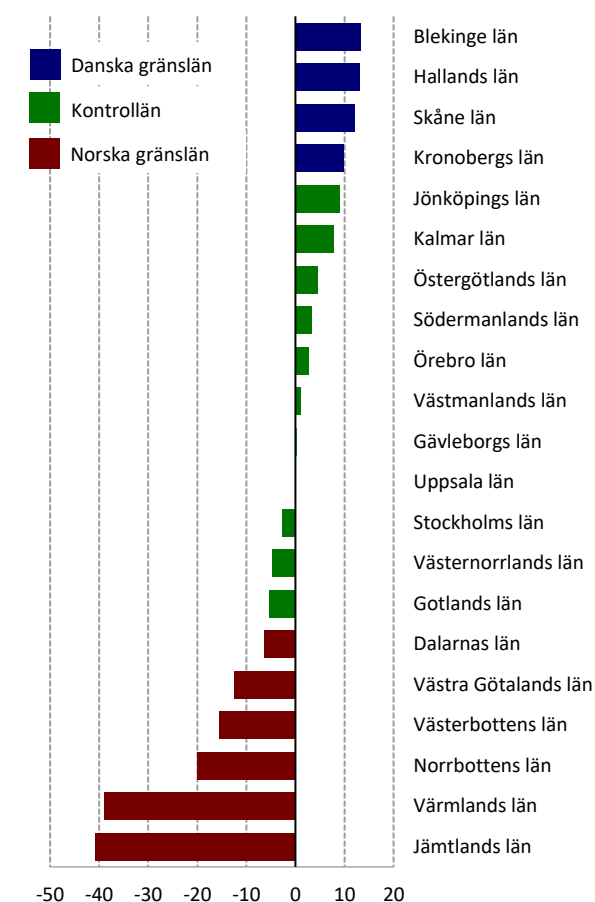
Figur 1: Förändring i försäljning

Procentuell förändring

Figur 2: Förändring i försäljning till följd av begränsad gränshandel (DiD-analys)

Procentuell förändring

Not: Försäljningen av alkohol mäts som liter ren alkohol per capita 15 år eller äldre

Källa: Lakeville baserat på Systembolagets försäljningsdata och SCB:s befolkningsstatistik.

3. Exempel på tolkning av resultaten.

- a) I Blekinge ökade alkoholförsäljningen med 30 procent under Covid-19. Delar av denna ökning beror bl.a. på ökad hemester och färre serveringsbesök och uppskattas till 17 procent i kontrollänen. Genom att dra av 17 procent från 30 procent fås en länspecifik effekt i Blekinge på 13 procent som kan tolkas som en ökning i försäljning pga. begränsade möjligheter att handla alkohol i Danmark/Tyskland.

- b) I Jämtland minskade alkoholförsäljningen med 24 procent. Detta betyder att de uteblivna norska inköpen av alkohol i Jämtland överstiger ökningen i Jämtlänningarnas inköp av alkohol. Genom att dra av 17 procent från 24 procent fås en länsspecifik effekt på -41 procent för Jämtland.

Det vill säga norrmännens begränsade möjligheter att handla i Sverige minskade försäljningen på Systembolaget i Jämtland med 41 procent.

Uppskattningen kan i detta fall, och för de andra norska gränslänen, även tolkas som hur stor andel av Systembolagets försäljning i Jämtland som utgörs av norska inköp.

Kommentarer

1. Gränserna, i synnerhet gentemot Danmark/Tyskland, har inte varit helt stängda under Covid-19 perioden. Detta har medfört att svenskar i en okänd utsträckning kunnat handla alkohol i Danmark/Tyskland under vissa perioder. På samma sätt hade norrmännen möjligheter att i viss utsträckning handla alkohol i Sverige under t.ex. mars 2021 då Norge öppnade gränsen för dagpendlare. Effekten av detta syns tydligt i Systembolagets försäljningssiffror den månaden. Öppna gränser under vissa perioder innebär att uppskattningarna både för de danska och norska gränslänen är underskattningar.
2. I kontrollänen ingår flera län där befolkningens dansk/tyska gränshandel med stor sannolikhet är signifikant, exempelvis Jönköping och Kalmar. Detta betyder att den gemensamma rikseffekten i kontrollänen överskattas och troligtvis är mindre än de uppskattade 17 procenten. Detta betyder att skattningarna för de danska gränslänen är underskattningar medan skattningarna för de norska gränslänen är överskattningar.

Bilaga: Dataunderlag

Tabell 1: Förändring i försäljning på Systembolaget i landets län

Liter ren alkohol per svensk 15 år eller äldre och procentuell förändring

Region	A: Försäljning under referensår <i>(liter per capita 15+)</i>	B: Försäljning under Covid-19	C: Förändring i försäljning <i>(procent)</i>	D: Förändring i försäljning beroende på utebliven gränshandel <i>(procent)</i>
Blekinge län	4,7	6,2	30,4	13,3
Dalarnas län	6,6	7,3	10,7	-6,4
Gotlands län	8,5	9,5	11,7	-5,4
Gävleborgs län	6,1	7,2	17,4	0,3
Hallands län	5,4	7,1	30,4	13,2
Jämtlands län	11,6	8,8	-23,7	-40,8
Jönköpings län	4,2	5,3	26,2	9,1
Kalmar län	5,9	7,4	25,0	7,8
Kronobergs län	4,5	5,8	27,0	9,9
Norrbottnens län	8,1	7,8	-3,0	-20,1
Skåne län	4,3	5,5	29,4	12,2
Stockholms län	5,9	6,8	14,4	-2,7
Södermanlands län	6,2	7,5	20,4	3,3
Uppsala län	5,5	6,4	17,2	0,1
Värmlands län	10,2	7,9	-21,8	-38,9
Västerbottens län	7,3	7,4	1,5	-15,7
Västernorrlands län	7,0	7,9	12,3	-4,8
Västmanlands län	5,8	6,9	18,3	1,2
Västra Götalands län	6,3	6,6	4,5	-12,6
Örebro län	5,3	6,4	19,8	2,7
Östergötlands län	5,4	6,5	21,6	4,5
<i>Norska gränslän</i>	<i>7,2</i>	<i>7,1</i>	<i>-1,6</i>	<i>-18,7</i>
<i>Danska gränslän</i>	<i>4,5</i>	<i>5,9</i>	<i>29,4</i>	<i>12,3</i>
<i>Kontrollän</i>	<i>5,8</i>	<i>6,8</i>	<i>17,1</i>	<i>0,0</i>
Riket	5,9	6,7	12,5	

Not: $C = B/A * 100 - 100$. $D = C - 17,1$, dvs. förändring i länet minus förändringen i kontrollänet.

Källa: Lakeville baserat på Systembolagets försäljningsdata och SCB:s befolkningsstatistik.